

รายงานคู่มือขบวนการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยตามกระบวนการ
Universal Periodic Review รอบที่ 2 โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่ 1 การดำเนินงานตามข้อเสนอแนะจากกระบวนการ UPR รอบที่ 1

ข้อเสนอแนะที่ไทยรับมาปฏิบัติ

1. ไทยได้ดำเนินงานตามข้อเสนอแนะจากกระบวนการ UPR รอบที่ 1 โดยมีพัฒนาการเชิงบวกที่สำคัญ เช่น การให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปรานีปราม และลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2556 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่องกระบวนการติดต่อร้องเรียน เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2555 รวมถึงการถอนข้อสงวนข้อ 16 ของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และถ้อยแถลงตีความข้อ 6 วรรคห้าและข้อ 9 วรรคสามของกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมถึง การประกาศใช้พระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารเด็ก ตลอดจนความพยายามของหน่วยงานรัฐในการแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ และอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการสูญหายโดยถูกบังคับ และความพยายามในการพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 ว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและคุ้มครองสิทธิในการรวมตัว และฉบับที่ 98 ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวและการเจรจาต่อรอง ซึ่ง กสม. ได้จัดทำความเห็นเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแล้ว เมื่อพ.ศ.2557 และ พ.ศ.2558 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะที่ไทยไม่ได้รับมาปฏิบัติ

2. แม้รัฐบาลได้พยายามดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ แต่การดำเนินงานตามข้อเสนอแนะจากกระบวนการ UPR รอบที่ 1 ในบางเรื่องยังไม่มีผลเป็นรูปธรรมชัดเจนและรัฐบาลไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการติดตามผลการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะเท่าที่ควร นอกจากนี้ กสม. เห็นว่ารัฐบาลไทยอาจนำข้อเสนอแนะจากกระบวนการ UPR รอบที่ 1 ที่ไทยไม่รับไว้บางส่วนมาพิจารณา เช่น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทบทวนกฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศซึ่ง กสม. ได้จัดทำความเห็นเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแล้วเมื่อพ.ศ.2557 และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับโทษประหารชีวิต ทั้งนี้ การบรรจุเรื่องการยกเลิกโทษประหารชีวิตไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2557-2561) นับเป็นพัฒนาการที่ดีซึ่ง กสม. หวังว่ารัฐบาลจะมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การยกเลิกโทษดังกล่าวในอนาคตต่อไป

ส่วนที่ 2 สถานการณ์และประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ

3. ในช่วง พ.ศ.2556-2557 ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง มีการชุมนุมของกลุ่มการเมืองต่างๆ ที่ต้องการให้มีการปฏิรูปประเทศ การที่พรรครัฐบาลพยายามออกกฎหมายนิรโทษกรรมที่จะมีผลทำให้หนักการเมืองที่ทุจริตบางกลุ่มไม่ต้องรับผิดชอบ การที่รัฐสภาพิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งเชื่อว่าจะเป็นการเปิดทางให้ญาติของนักการเมืองได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่วุฒิสภาได้งายขึ้นและส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการทำให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการทุจริตในโครงการจำนำข้าวที่เชื่อว่าจะทำให้เกิดความเสียหายซึ่งมีมูลค่าสูง ทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งไม่ไว้วางใจการบริหารประเทศของรัฐบาลในขณะนั้นจนเกิดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลซึ่งมีผู้เข้าร่วมชุมนุมจำนวนมาก ในขณะเดียวกันมีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ชุมนุมโดยกลุ่มที่ไม่ทราบฝ่าย โดยรัฐบาลไม่สามารถคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้ชุมนุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การชุมนุมที่ยืดเยื้อเป็นเวลากว่า 6 เดือนเริ่มส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและมีความกังวลว่าจะมีการใช้ความรุนแรงในการ

ชุมนุมเพิ่มขึ้น ทำให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามาควบคุมการบริหารประเทศเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลง

4. คสช. ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งกำหนดให้มี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และต่อมา สนช. ได้เลือกพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ในขณะที่เดียวกัน คสช. ได้ประกาศแผนการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่บรรจุเรื่องการปฏิรูป การเมืองก่อนจัดการเลือกตั้งเพื่อนำประเทศกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยต่อไป โดย คสช. กำหนดว่าการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะใช้เวลาประมาณ 1 ปี

ปัญหาสิทธิมนุษยชนภายใต้การบริหารของ คสช.

5. ในการเข้าควบคุมการบริหารประเทศเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2557 คสช. ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก และได้ใช้มาตรการเพื่อควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้ง เช่น การห้ามรวมกลุ่มจัดกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเพื่อลดการปลุกกระดมทางการเมือง และการเชิญตัวสมาชิกกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ ไปปรับทัศนคติและขอความร่วมมือเพื่อยุติกิจกรรมที่อาจขยายความขัดแย้ง เป็นต้น มาตรการดังกล่าวนำไปสู่การห้ามจัดการชุมนุมที่ คสช. เห็นว่าอาจมีเนื้อหาเชิงการเมืองและมีการจับกุมประชาชนจำนวนหนึ่ง ที่แสดงออกถึงการต่อต้านรัฐประหาร ส่วนการเชิญตัวบุคคลไปปรับทัศนคติ กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนว่า ญาติของบุคคลดังกล่าวบางรายไม่สามารถติดต่อหรือเข้าเยี่ยมบุคคลที่ถูกควบคุมตัวเพื่อการปรับทัศนคติได้ เมื่อได้รับเรื่องร้องเรียน กสม. ได้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ญาติสามารถติดต่อผู้ถูกควบคุมตัวได้ และ กสม. ได้รับความร่วมมือในการเข้าเยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัวบางรายตามที่ร้องขอ และไม่พบว่ามี การละเมิดสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวในรายที่ กสม. เข้าเยี่ยมแต่อย่างใด นอกจากนี้ กสม. ยังได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองภายหลังการเข้าควบคุมการปกครองประเทศของ คสช. เช่น การบังคับใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 การเชิญตัวบุคคลไปรายงานตัวโดยอาศัยอำนาจตามประกาศ คสช. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพทางวิชาการ กรณีการเชิญบุคคลไปรายงานตัวเนื่องจากการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และการดำเนินคดีกับพลเรือนในเขตอำนาจศาลทหาร เป็นต้น ซึ่ง กสม. จะต้องมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป อย่างไรก็ดี เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2558 รัฐบาลได้ประกาศยกเลิกการบังคับใช้กฎอัยการศึกและไม่มี การเชิญตัวบุคคลไปปรับทัศนคติแล้วแต่ใช้วิธีการเชิญไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแทน

สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

6. ในปี พ.ศ.2557 จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การเสียชีวิต และบาดเจ็บมี แนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แม้สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ที่มีแนวโน้มลดลงแต่โดยที่ เหตุการณ์ความไม่สงบยังคงดำรงอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงยังคงบังคับใช้กฎหมายพิเศษด้าน ความมั่นคงในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน ปัญหาการทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐมีแนวโน้มลดลงแต่ยังไม่หมดไป กสม. จึงได้จัดการฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงในพื้นที่เกี่ยวกับสาระสำคัญและข้อพึงปฏิบัติ ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กสม. ยังได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานสิทธิ มนุษยชนที่จังหวัดปัตตานี เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน พื้นที่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยเร็ว ผลจากการปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างความรู้ความ เข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ทำให้ กสม. ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิ ของประชาชนในพื้นที่มากขึ้น เช่น การอนุญาตให้เข้าเยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัวได้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2557 ซึ่ง กสม. ได้แจ้งความร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2557 รวมถึงความพยายามของรัฐบาลในการกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติ และขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทรมานและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนต่อการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ เป็นต้น

7. การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายจากเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนว่า กระบวนการพิจารณาเยียวยาผู้เสียหายมีความล่าช้า ไม่สามารถเข้าถึงได้ ไม่เป็นธรรม และมีปัญหา ข้อจำกัดของกฎระเบียบ เช่น ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายเงินทดแทนการประกันชีวิตย้อนหลังให้กับ

เจ้าหน้าที่รัฐที่เสียชีวิตหรือทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องออกจากราชการ เป็นต้น¹ ซึ่งเรื่องนี้ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้รัฐบาลกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และมีมาตรฐานในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย ตลอดจนช่วยเหลือเยียวยาในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการเยียวยาทางการเงินด้วย

ปัญหาการค้ำมนุษย์ และปัญหาผู้อพยพชาวโรฮีนจาและชาวอุยกูร์

8. หลังจากการพิจารณารายงาน UPR รอบที่ 1 เมื่อปี พ.ศ.2554 แม้รัฐบาลในขณะนั้นได้มีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์และให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์เพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าไม่มีการลงโทษทางอาญากับเจ้าของสถานประกอบการ เจ้าของหรือกัปตันเรือประมงที่เป็นคนไทย หรือเจ้าหน้าที่รัฐในความผิดเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์เลย จนกระทั่งในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2557 เมื่อกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่รายงานสถานการณ์การค้ำมนุษย์ในประเทศต่างๆ รวมถึงไทย และได้ลดระดับไทยให้อยู่ในบัญชีกลุ่มที่ 3 (Tier 3) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ไม่มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์มากพอ ปัญหาดังกล่าวจึงได้รับความสนใจอย่างจริงจังโดย คสช. ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2557 ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการค้ำมนุษย์อย่างเร่งด่วนและมีมาตรการการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มาตรการเร่งด่วนในการให้นายจ้างต้องดำเนินการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวให้ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้แรงงานได้รับความคุ้มครอง มาตรการตรวจการบังคับใช้แรงงานในภาคประมง การให้หน่วยงานต่างๆ เร่งบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง² ซึ่งนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำผิดรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเลยหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ำมนุษย์ นับเป็นความคืบหน้าที่สำคัญซึ่ง กสม. จะได้ติดตามผลในการดำเนินการต่อไป

9. เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2558 มีชาวโรฮีนจาอยู่ในความควบคุมของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (สตม.) ทั้งสิ้น 362 คน บุคคลดังกล่าวถือเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายซึ่งตามกฎหมายไทยจะต้องถูกส่งกลับประเทศต้นทาง แต่เนื่องจากหลายฝ่ายเห็นว่าการส่งกลับจะเป็นอันตรายแก่บุคคลดังกล่าว รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลชาวโรฮีนจาไปพลางก่อน อย่างไรก็ดี จากการเข้าเยี่ยมชาวโรฮีนจาทั้งที่ห้องกักของ สตม. ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด กสม. พบข้อจำกัดบางประการ เช่น สถานที่กักตัวที่มีจำกัดทำให้มีความแออัดไม่เหมาะสมต่อการกักตัวบุคคลเป็นเวลานาน รวมทั้งงบประมาณค่าอาหารยังชีพอาจไม่เพียงพอ เป็นต้น ซึ่ง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาล เช่น เรื่องการกักตัวอย่างเหมาะสมระหว่างหญิงชาย และการประสานด้านการแพทย์ให้แก่กลุ่มบุคคลดังกล่าวที่เจ็บป่วย เป็นต้น ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2558 มีการพบหลุมศพของชาวโรฮีนจาที่คาดว่าเป็นเหยื่อของการค้ำมนุษย์ คสช. จึงได้มีมาตรการสอบสวนและปราบปรามกระบวนการค้ำมนุษย์ชาวโรฮีนจาอย่างจริงจัง และได้ให้ความช่วยเหลือชาวโรฮีนจาตามหลักมนุษยธรรม ตลอดจนได้มอบให้กระทรวงการต่างประเทศจัดการประชุมเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2558 เพื่อหารือร่วมกับประเทศต่างๆ และองค์การระหว่างประเทศในการร่วมกันแก้ไขปัญหาเรื่องนี้อย่างยั่งยืน โดย กสม. เห็นว่ารัฐบาลมีความพยายามที่ดีในการแก้ไขปัญหาการอพยพของชาวโรฮีนจา และสนับสนุนการดำเนินมาตรการต่างๆ ของรัฐบาลรวมถึงความพยายามในการหาทางแก้ไขปัญหาการอพยพของชาวโรฮีนจา ทั้งนี้ กสม. จะติดตามพัฒนาการการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ต่อไป

10. เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2558 รัฐบาลได้ส่งกลุ่มชายชาวอุยกูร์กลับไปยังประเทศต้นทาง ส่วนกลุ่มสตรีและเด็กได้ส่งไปยังประเทศที่สาม ซึ่งหลายฝ่ายไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาล กสม. จึงได้จัดการประชุมร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ และกระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น โดย กสม. ได้แสดงความกังวลต่อการส่งบุคคลดังกล่าวกลับไปยังประเทศต้นทาง รวมถึงการปฏิบัติต่อชาวอุยกูร์ในระหว่างกระบวนการส่งกลับ ซึ่งเรื่องนี้ กสม. จะได้ติดตามการดำเนินการของรัฐบาลต่อชาวอุยกูร์ต่อไป

¹ ร่างรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของ กสม. ประจำปี 2557

² ประกาศ คสช. ฉบับที่ 68/2557 ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2557

ปัญหาสิทธิชุมชนและสิทธิในการพัฒนาที่ยั่งยืน

11. ไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อปี พ.ศ.2554 จึงมีการรื้อฟื้นโครงการต่างๆ เช่น โครงการสร้างเขื่อนแม่วงก์ ทั้งที่ชุมชนและนักวิชาการจำนวนมากคัดค้านโครงการดังกล่าว เนื่องจากจะเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากเขื่อน กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนและเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อชุมชน จึงได้ดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและผลกระทบที่อาจเกิดต่อชุมชน ตลอดจนได้จัดทำข้อเสนอต่อรัฐบาลให้ระมัดระวังการละเมิดสิทธิชุมชน และให้รัฐบาลทำหน้าที่ในการสนับสนุนให้ชุมชนใช้สิทธิของตน

12. ชุมชนยังคงได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐที่มุ่งจะพัฒนาประเทศโดยส่งเสริมให้ใช้หรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ แต่ไม่ได้มุ่งคุ้มครองประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว เช่น กรณีผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มาจากท่าเรือและจังหวัดระยอง กรณีเหมืองทองคำจังหวัดเลย โครงการขุดเจาะสำรวจปิโตรเลียมในจังหวัดขอนแก่น การสร้างท่าเรือน้ำลึกในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล ตลอดจนโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะมีบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นในโครงการที่มีผลกระทบต่อชุมชน แต่ในทางปฏิบัติ ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รัฐมักไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมักเป็นเพียงการจัดแบบพิธีการเท่านั้น นอกจากนี้ การดำเนินโครงการของรัฐและเอกชนยังก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรัฐไม่สามารถหาสาเหตุและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ประชาชนบางพื้นที่เจ็บป่วยจากมลพิษเป็นเวลานานหลายปีโดยรัฐไม่ได้แก้ปัญหา

13. หลังจากที่ คสช. เข้าควบคุมการบริหารประเทศเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2557 และมีคำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 และ 66/2557 นั้น กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ตามคำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 แม้คำสั่ง คสช. ที่ 66/2557 จะระบุว่า การดำเนินการใดๆ จะต้องไม่กระทบต่อผู้ยากไร้ เช่น การที่เจ้าหน้าที่ขับไล่ บุกรุกยึด รื้อทำลายทรัพย์สินของประชาชนที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่า เป็นต้น โดยคณะกรรมการของ กสม. พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการไปโดยขาดความชัดเจนในการกำหนดลักษณะการกระทำและผู้กระทำที่เข้าข่ายต้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าว และเมื่อเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมเพียงพอ รวมถึงกรณีที่ประชาชนถูกบังคับให้ออกจากพื้นที่ เจ้าหน้าที่ไม่ได้จัดหาหรือจัดสรรที่ดินเพื่อรองรับแต่อย่างใด ตลอดจนแกนนำของชาวบ้านที่เรียกร้องความเป็นธรรมกลับถูกเรียกตัวเพื่อปรับทัศนคติและกักตัวไว้ในค่ายทหารต่างๆ ที่มีได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ กสม. จะได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป

14. การที่รัฐละเลยหน้าที่และแก้ไขปัญหาอย่างล่าช้า ทำให้ประชาชนต้องต่อสู้เรียกร้องสิทธิด้วยตนเอง จนนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนต้องเผชิญกับการถูกข่มขู่ คุกคาม รวมถึงการฆาตกรรมแกนนำในการต่อสู้ เช่น กรณีนายพิธาน ทองพั้ง แกนนำกลุ่มต่อต้านเหมืองแร่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และนายสมสุข เกาะกลาง นักเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิในที่ดินที่จังหวัดกระบี่ เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การทำให้ปัญหาความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ บานปลายกลายเป็นความขัดแย้งใหม่ที่กระทบต่อความปรองดองสมานฉันท์และความสงบสุขของประเทศ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

15. รัฐบาลควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจากกระบวนการ UPR อย่างจริงจัง ผลักดันให้เกิดการปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม และหลีกเลี่ยงการใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง³ รวมถึงพิจารณาข้อเสนอแนะของ กสม. เกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 ให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการบังคับใช้กฎอัยการศึกสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ และการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขการเยียวยาความเสียหายตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 เพื่อบรรเทาความเสียหายให้แก่ประชาชนผู้สุจริตที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยกเลิกโทษประหารชีวิต รัฐบาลควรให้ความรู้และความเข้าใจแก่สังคมไทยว่า โทษดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับการช่วยลดหรือป้องปรามอาชญากรรมอย่างมีนัยสำคัญ และรัฐบาลอาจใช้วิธีลงโทษอื่นทดแทนได้ เช่น การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ที่ให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนด้วยการชดเชยหรือเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายโดยตรง และให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกำหนดแผนบำบัดฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ตลอดจนทบทวนโทษประหารชีวิตและจำกัดการใช้โทษดังกล่าว เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ตามข้อ 6 วรรคสองของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

16. กสม. เห็นว่า การบังคับใช้มาตรการของรัฐบาลเพื่อป้องกันการปลุกกระดมเพื่อสร้างความแตกแยกทางการเมืองเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะและเป็นเป้าหมายที่ชอบธรรม แต่รัฐบาลควรมีความระมัดระวังโดยใช้มาตรการดังกล่าวเท่าที่จำเป็นแก่กรณีและได้สัดส่วนเหมาะสมเพื่อมิให้กระทบสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนมากเกินไป ทั้งนี้ รัฐบาลสมควรพิจารณาสาระสำคัญของกิจกรรมนั้นๆ ว่าเป็นกรณีการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยแท้ หรือเป็นกรณีที่บุคคลหรือชุมชนได้รับผลกระทบจากนโยบายหรือโครงการของรัฐ ทั้งนี้ หากกิจกรรมดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง บุคคล หรือ ชุมชน ควรมีสติที่จะแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาได้

17. รัฐบาลควรดูแลให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม หากมีการกระทำผิดต้องมีการลงโทษเพื่อไม่ให้เกิดวัฒนธรรมการไม่ต้องรับโทษ และทบทวนการประกาศใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้บังคับใช้เท่าที่จำเป็นและในระยะเวลาที่จำกัดเท่านั้น พื้นที่ใดที่สถานการณ์ดีขึ้น รัฐบาลควรลดระดับการบังคับใช้กฎหมายพิเศษข้างต้นโดยประกาศใช้พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 ที่กำหนดให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแทน และสมควรกำชับให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามระเบียบหรือขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ด้านการเยียวยาความเสียหายที่มีการร้องเรียนนั้น กสม. เห็นว่า รัฐบาลควรกำหนดให้มีกระบวนการโต้แย้ง หรืออุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ 3 ฝ่ายที่ประกอบด้วย ทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายได้อย่างเต็มที่

18. กรณีการดูแลชาวโรฮีนจาและชาวอุยกูร์ รัฐบาลควรให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ชาวโรฮีนจาที่ถูกกักตัวอยู่ในประเทศไทยอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาลชาวโรฮีนจาที่เจ็บป่วยอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกัน รัฐบาลอาจพิจารณาทางเลือกอื่นแทนการควบคุมตัวชาวโรฮีนจาไว้ในห้องกักของ สตม. เพื่อลดภาวะกดดันต่อผู้ต้องกักอันจะสร้างปัญหาอื่นๆ ต่อไปและจะเป็นผลดีในการแก้ไขปัญหาความแออัดในห้องกักด้วย การส่งชาวอุยกูร์กลับประเทศหรือไปยังประเทศที่สมควรคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนด้วย อาจให้องค์การระหว่างประเทศและองค์กรการกุศลเอกชนเข้าไปให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม ส่วนกรณีการแก้ปัญหาการอพยพของชาวโรฮีนจาและชาวอุยกูร์ กสม. เห็นว่าการที่รัฐบาลจัดการประชุมหารือกับประเทศต่างๆ และองค์การระหว่างประเทศเพื่อร่วมกันหาทาง

³ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551

แก้ไขปัญหาลักษณะที่ยั่งยืน ตลอดจนมาตรการด้านมนุษยธรรมที่รัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวโรฮิงจาเป็นการดำเนินการในทิศทางที่ถูกต้อง กสม. ยินดีให้การสนับสนุนการดำเนินมาตรการต่างๆ ต่อไป

19. ในการกำหนดนโยบายการพัฒนา รัฐบาลต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชน บนพื้นฐานของการเข้าถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นกับเศรษฐกิจการลงทุน และอุตสาหกรรม และรัฐบาลควรทบทวนโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชน หากจะดำเนินโครงการในลักษณะดังกล่าวควรมีมาตรการจัดการกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยรัฐบาลอาจกำหนดมาตรการชดเชยและเยียวยาที่ชัดเจนในกรณีที่มีการทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การปรับปรุงกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับการคำนวณค่าชดเชย เยียวยา และระยะเวลาจ่ายเงิน เป็นต้น
